

Ofte stilte spørsmål om avl...

Original tittel: "Ferret Breeding Frequently Asked Questions". Versjon 01. 1997.

Fra: Zen & The Art Of Ferrets

Oversatt av: Ingvill Andersen.

Så, du ønsker å avle på ilderer din? Vet du virkelig nok om ilderer til å prøve å avle på din(e)?

Ta denne enkle testen først for å se hvor mye du allerede vet.

Visste du at:

- Tisper som går lenge i brunst uten å parres svært sannsynlig får benmargsdepresjon som stort sett er dødelig?
- Hanner kan være ekstremt hardhendte med tisper under selve parringsakten. De kan forårsake store fysiske skader og i sjeldne tilfeller også døden?
- Ikke alle parringer resulterer i befruktning; noen bringer bare tisper ut av brunst og noen får falsk graviditet?
- Du ikke engang bør prøve å avle på en tisper dersom hun ikke har blitt foret med en høykvalitetsdiett, som for eksempel Iams/Eukanuba, Hills, Vitakraft eller lignende?
- Gjennomsnittskullet er på 6 til 8 valper?
- Valpene har en størrelse som tilsvarer 2/3 av morens størrelse når de når fem ukers alder?
- Du MÅ supplere morsmelken fra valpene er 3 uker gamle med en blanding av tørrfor og vann eller lignende?
- Morsmelken til en del tisper forsvinner og du må flaskeoppfostre valpene hennes hver 3 til 4 timer døgnet rundt?
- Etter graviditeten og fødselen kan du risikere å miste både tisper og valpene? Ulike infeksjoner er ikke uvanlig hos ilderer.
- Etter et eventuelt keisersnitt er det ikke sikkert at tisper er i stand til å fø valpene sine?
- En tisper kan komme i brunst igjen to uker etter en falsk graviditet, eller dersom hun får valper; to uker etter de har blitt avvendt fra moren?
- Når tisper kommer i brunst etter å ha født et valpekull, er hun svært svekket og har verken helse eller styrke til å gjennomgå nok en fødsel eller en sterilisering?
- Du må ikke engang vurdere å avle på en ilderer med noen som helst form for fysiske eller psykiske defekter?
- Du må ALDRI parre ildere som er for eksempel far/datter, bror/søster, mor/sønn eller lignende da dette kan resultere i defekter og svekking av kommende generasjoner?

Dersom du, etter å ha lest dette, fortsatt er villig til å ta den risikoen det er å avle på din ilder; her kommer noen fakta du bør være oppmerksom på:

"Jeg har en fin hanne og tisper som jeg vurderer å avle på. Det er da vel ganske enkelt?"

Det er ikke så enkelt som mange tror. Det er mye bedre å gjøre noen undersøkelser på forhånd slik at du vet hva du begir deg inn på. Å få et kull med ildervalper er ikke like enkelt som å få et kull med hundevalper eller kattunger. For det første så må både hannen og tispene være i brunst for at de kan parres.

"Hvorfor må begge to være i brunst?"

I motsetning til katter og hunder er ilderen "INDUCED OVULATORS".

Dette betyr at når ilderen parres, løsner tispens egg noen timer etter parringen har funnet sted.

Parringsakten hjelper til med å stimulere hormonene som er nødvendige for at eggene skal løsne.

Dersom hannen ikke er i brunst, så vil han ikke være i stand til å fysisk parre seg med tispene slik at hennes egg løsner. Dersom hannen er i brunst og ikke tispene, kan hun skades av en aggressiv hanne som prøver å parre seg med henne.

"Hvordan vet jeg at de er i brunst?"

Tispene er i brunst når kjønnsleppene svulmer opp.

De fylles opp med blod og sveller opp til to, eller mer, ganger normal størrelse. Det tar omtrent en uke før svellingen når det stadiet hvor tispene faktisk er klar til å parres.

Hannene er i brunst når testiklene deres "dletter ned" og forstørres. Du vil også merke en sterkere kroppslukt enn normalt. De har en tendens til å dra magen nedi underlaget og etterlate seg en stripe av urin når de går. Dette betyr at de markerer territoriet sitt.

På de hannene som har en lysere pelsfarge kan du se at det dannes en ring rundt øynene. Dette kommer av sekresjon av oljer som kroppen produserer.

Når en hanne kommer i brunst, bør den holdes atskilt fra de andre ildene. Han undergår hormonelle forandringer som endrer personligheten hans. Disse endringene inkluderer en mer aggressiv oppførsel overfor andre hanner, uansett om de er kasterte eller ikke. Han vil også begynne å jage tispene rundt for å prøve å parre seg med dem. Det er sjelden at oppførselen mot mennesker forandres foruten at de kan bli mer kosete.

"Hvordan vet jeg hvilken hanne som bør parres med hvilken tisper?"

Først må du finne ut om de er i slekt. Deretter må du sjekke om det er noen defekter/helseproblemer i familien. Personlighetstrekk må også tas i betraktning. Alder er også en viktig faktor med hensyn til avl. Begge kjønn må være minimum 11 til 12 måneder gamle. Yngre ildere er for umodne til å gjennomføre en suksessfull graviditet, fødsel og oppfostring.

Vurder ilderenes personlighetstrekk svært nøye. Ildere som er perfekte kjæledyr produserer med større sannsynlighet flotte valper. De oppdrettere som avler ildere med tanke på utstillinger ønsker ildere med en flott personlighet/temperament i tillegg til spesifikke fysiske karakteristikk.

Det å avle frem spesifikke farger eller pelstegninger er ofte svært vanskelig. Dersom du vet bakgrunnen til hannen og tispene du vurderer å parre, inkludert fargene på foreldre og besteforeldre, vil dette hjelpe til med større sikkerhet å kunne anslå valpenes farge. De dominante fargene er albino og viltfarget. Dersom du parrer to viltfargede vil kullet få flest viltfargede valper. Parrer du to albinoer vil kullet kun bestå av albinoer. Parrer du en albino med en annen farge er utfallet mer usikkert, avhengig av forfedrenes farger. Parring av andre farger vil utfallet på kullet være avhengig av forfedrenes farger. Den vanskeligste fargen å få frem er hvite ildere med mørke øyne. Det å parre to slike, resulterer sjelden i samme fargen hos valpene.

"Er det noe jeg kan gjøre på forhånd for å forberede hannen og tispene på avl?"

Begge kjønn må være så friske og sterke som mulig før avl. De må gis et forbestående av mye proteiner. Når tispene begynner å komme i brunst kan hun få vitamin/kosttilskudd i moderate doser. Dette kan bidra til at melken får god kvalitet og produseres i rikelige mengder.

"Trenger jeg å assistere de under selve parringen?"

Ikke vanligvis. Deres naturlige instinkter vil ta over. Før du setter de to sammen kan du gjerne bade de for å unngå urinveisinfeksjoner hos tispene. Hannen vil sannsynligvis lettere parre seg i kjente omgivelser enn hos fremmede. Hannen kan også være svært hardhendt overfor tispene. Han vil bite henne i nakken og slenge henne og dra henne rundt. Dersom tispene fortsetter å motsette seg hannen ved å kjempe imot og skrike, er det sannsynligvis best å skille de to ad, da dette er et tegn på at tispene ikke er klar til å parres. Du kan da prøve igjen om et døgn eller to. Av og til hender det at tispene ikke vil parre seg med den hannen du har valgt, da er det best å la en sterilisert hanne parre henne eller gi henne en hormonsprøyte for å få henne ut av brunst.

Selve parringen kan ta flere timer avhengig av individene. For å øke sannsynligheten for at tispene blir befruktet er det best å la de to være sammen et par dager. De vil da gjenta parringen flere ganger i løpet av disse dagene. Å la de være sammen i mer enn 2 til 3 dager øker sjangsen for å få et stort kull, men det øker også sjangsen for at de minste valpene ikke vil overleve. Husk å vaske tispens kjønnslepper etter parringen for å unngå infeksjoner. Hannen må også vaskes etterpå. Dersom du bruker en spesifikk hanne til mer enn 1 tispene er det spesielt viktig å vaske ham grundig for å unngå at eventuelle infeksjoner spres fra tispene til tispene.

"Nå har jeg parret de to. Hva nå?"

Svangerskapet varer i 42 dager, to dagers avvik fra eller til kan skje. Fortsett å gi henne et godt for med kosttilskudd. Omtrent en uke før termin bør hun flyttes til et eget bur/lite rom i et stille område av huset. I dette buret/lille rommet trenger hun alt det utstyret hun vanligvis bruker; dokasse, matskål, vannflaske osv. Hun trenger også en liten kasse eller lignende til de nyfødte valpene. Denne sovekassen fylles med mykt sengetøy. Det er normalt at tispene napper ut litt av sin egen pels og legger dette i kassen. Det er ikke vanlig at tispene vil trenge hjelp under fødselen, men du må allikevel være forberedt. Førstegangsfødende føder gjerne valpene i dokassen fordi de ikke helt skjønner hva som skjer og tror de bare må på do. I slike tilfeller må du flytte valpene over til sovekassen. Det kan også hende at du må hjelpe tispene med å vaske de små. En myk klut, oppvridd i lunkent vann holder; du må være ekstremt forsiktig da en nyfødt valp er på størrelse med din lillefinger.

Du kan vente å se om tispene biter gjennom navlestrengen før du eventuelt prøver å klippe den over selv. Noen ganger fødes valpene rett etter hverandre, mens andre ganger kan det gå lengre tid i mellom de. Dersom du merker at tispene har problemer og tilsynelatende vil klare å føde kullet må du straks oppsøke veterinær. Hun kan da trenge keisersnitt både med hensyn til å redde valpene og seg selv. Du må også være forberedt på at tispene kan spise valpene sine. Dette er ikke vanlig, men forekommer av og til. Det er mange teorier omkring årsakene til dette, som for eksempel en stresset tispene før fødsel. Dersom du oppdager at dette skjer, så fjern de resterende valpene fra moren og plasser de hos en annen tispene som da vil fungere som surrogatmor. Denne oppførselen er mest sannsynlig arvelig betinget og denne tispene må da ikke parres flere ganger. Ingen av valpene hennes kan heller brukes til avl.

"Når tispene har født den siste valpen i kullet, trenger jeg da å gjøre noe?"

Dersom tispene oppfostrer valpene sine selv trenger du ikke å gjøre noe spesielt annet enn å sørge for at de har godt med mat og vann, tømme dokassen osv. Det er best å ikke ta kontakt med valpene de første dagene fordi dette kan gjøre moren svært nervøs. En del tisper har så mange hormoner i seg at det kan gjøre henne til en slags "supermor" som ikke tolererer at noen er borti valpene sine. En ellers helt rolig tisper kan da plutselig bite deg om du prøver å nærme deg henne eller valpene hennes. Dette er et klart tegn på at hun vil være i fred. Hun vil bli sitt gode, gamle jeg igjen når valpene er avvendt om ikke før. De fleste tispene lar deg nok komme nær de etter noen dager og etter noen uker setter de gjerne pris på oppmerksomheten fra din side. Det er viktig å undersøke tispene hver dag for å se om hun har problemer med melkeproduksjonen. Av og til kan tispene få problemer med dette som fører til at brystvortene hennes blir harde. Dersom dette skjer vil du kjenne en klump nær brystvorten. Du kan legge en varm vaskeklut rundt det harde området og/eller la henne svømme rundt i et kar med varmt vann. Dette pleier å hjelpe melken til å begynne å renne igjen. Dersom området har blitt mørkt/sortaktig må du ta henne med til veterinær med en gang. Ved å sjekke tispene daglig forebygger du slike problemer. Du bør vaske magen og brystvortene med såpe og vann hver dag for å motvirke infeksjon.

"Når trenger jeg å supplere morsmelken?"

Når valpene er omtrent tre uker gamle trenger de et supplement til morsmelken. Dette kan være i form av kvalitetstørrfor myket opp med vann slik at det blir en grøtaktig masse. Det finnes også ferdige våtblandinger (ala kattemat) i enkelte dyrebutikker og dyreklinikker. Grøtblandingen skal gis til valpene hver dag i de neste tre til fire ukene. Deretter vennes de gradvis til å spise vanlig tørrfor.

"Når åpner valpene øynene?"

Normalt ved 5 ukers alder.

"Når avvenes valpene fra moren?"

Når de er omtrent 6 uker gamle. Det er vanligvis greit å la moren bestemme dette. Noen fortsetter å gi valpene morsmelk til de er 8 til 9 uker gamle, andre slutter med dette når de er rundt 6 uker gamle.

"Dersom tispene gjennomgår keisersnitt eller får problemer med melkeproduksjonen, kan hun da gi valpene sine morsmelk?"

Av og til kan hun det etter å ha gjennomgått keisersnitt. Det vil være lurt å ha en surrogattisper i tilfelle moren ikke klarer denne jobben. Dersom hun får problemer med melkeproduksjonen er det vanligvis best å ta valpene vekk fra henne og sette de hos surrogattispene slik at ikke valpene får overført eventuelle infeksjoner fra moren. Betennelse i brystvortene behandles med antibiotika og dette føres over til valpene gjennom morsmelken. Dette kan av og til gjøre tennene deres mørkere. Det finnes tilfeller der en mor med brystvortebetennelse suksessfullt før valpene sine, men dette er ikke å anbefale. I verste fall kan valpene dø.

"Hva er en surrogattispe?"

Dette er en tispe som har født valper på omtrent samme tid som den aktuelle tispene og brukes for å gi av sin morsmelk til de andre valpene. De brukes gjerne når en tispe må få keisersnitt, når hun ikke får melk, når hun får betennelser i brystvortene og når kullet hennes blir for stort til at hun greier å mate alle sammen selv. Derfor er det alltid lurt å ha en surrogattispe klar når du starter med avl. Har du ingen selv kan du låne eller leie en av andre. Mange seriøse oppdrettere parrer alltid to og to tisper omtrent samtidig slik at de da automatisk har en surrogattispe for hånden. Det er av og til også mulig å bruke en tispe som har hatt en falsk graviditet som surrogat ettersom hun da produserer melk. Dersom det er mulig må du prøve å vite hvilke valper som tilhører hvilken tispe dersom du plasserer et kull hos en surrogatmor som har egne valper i tillegg. Du kan for eksempel bruke litt konditorfarge på det ene kullet. Dette må gjøres gjentatte ganger slik at fargen hele tiden er godt synlig.

"Så, det er altså det hele?"

Det å avle på ildere er et langtidsengasjement som krever mye ansvar og ofte en god del penger. Du er ansvarlig for valpene. Har du gode hjem klare til å ta imot dem? De trenger også vaksinasjon mot valpesyke 3 ganger; fra de er omtrent 8 til 14 uker gamle. Tispene tar seg 100 % av valpene de første tre ukene, deretter må du hjelpe til med forsupplement. Du må også etter hvert håndtere de daglig slik at de blir vant til mennesker. De gjennomgår gjerne to faser der de er "helt ville" og kan småbite mye; først ved 6 til 10 ukers alder, så ved 13 til 16 ukers alder. Du må da begynne med bitetrening. Du er den første menneskelige kontakten de møter, gjør det beste ut av den. Ja, de er morsomme å leke med. Ja, det er morsomt når de høres ut som gress når de "snakker". Og ja, det er mye arbeid med å avle opp ildere på en skikkelig og god måte. Samtidig er det jo koselig fordi de er jo så søte!

KOMMENTAR RUNDT ILDERAVL

Puh! det var mye informasjon på en gang! Men det er helt essensielt at du faktisk VET hva du driver med når du tenker på å begynne med avl, enten det i stor skala eller du bare vil prøve deg med ett kull.

Ta kontakt med andre som har erfaring og sug til deg så mye kunnskap du kan. Ta kontakt med en veterinær som har greie på ilder og som du kan konferere med både før du starter og underveis. Du bør også ha litt penger i bakhånd, da ilderavl kan bli en kostbar affære dersom ikke alt går helt perfekt fra begynnelse til slutt.

Det skal ikke så mange turene til veterinær til før tusenlappene begynner å rulle. Du må også sette av midler til vaksinerings, da du i hvert fall må vaksinere valpene 1 gang før du selger dem. Får du ikke solgt alle med en gang, må du belage deg på flere vaksinasjonsrunder. Får du da et stort kull, kan dette fort bli dyrt. Dessverre skjer det også at mange av eller alle valpene dør på tross av god innsats fra din og eventuelt veterinærs side.

Jeg har ikke valgt å ta opp dette temaet for å skremme alle fra å starte med ilderavl. Jeg tar det opp for å skremme de mindre seriøse fra å sette i gang noe de kanskje ikke greier/vil gjennomføre på en skikkelig måte.

NIF ønsker gjerne at folk setter i gang ilderavl, men vi ønsker jo kun at det er seriøse mennesker som driver med dette, både av hensyn til de aktuelle dyrene de selv jobber med og av hensyn til kvaliteten på den generelle ilderbestanden i Norge.

Derfor er det utrolig viktig at du undersøker hvor din tispe/hanne og det motsatte kjønn kommer fra. Generelt sett **anbefaler vi ikke å avle på en tispe eller hanne som du ikke vet hvor kommer fra eller som du ikke vet hvem som er dens foreldre.**

Dersom du absolutt vil avle på et slikt dyr, MÅ du i hvert fall forsikre deg om at du vet bakgrunnen til det motsatte kjønn.

Parrer du to ildere uten å vite hvor de kommer fra eller hvem som er mor og far til disse, risikerer du å parre to ildere som er i familie med hverandre. Er du riktig uheldig kan det hende du parrer to med nære familieforbindelser og løper dermed en stor risiko for at valpene blir deformerte eller får mentale feil. Skulle dette skje, eller du har mistanker om at du har parret to som kan være i familie med hverandre, bør du sørge for at HELE kullet blir kastrert eller sterilisert. Hvis ikke kan det tenkes at kjøper fortsetter å parre på dette avkommet og videreføre innavlen.

Ildere som er kjøpt i dyrebutikker er de mest typiske eksemplene på dette i og med at man svært sjelden får vite hvem som er foreldrene til disse ilderne.

Slike ildere må man være ekstra oppmerksomme på med tanke på avl.

Så igjen; hvis du absolutt må parre en slik ilder, så sørg for at du vet nøyaktig hvor det motsatte kjønn kommer fra og hvem som er dens foreldre. Har du en ilder som for eksempel er funnet utendørs og som ingen aner hvor kommer fra i det hele tatt, bør den aldri avles på. Da aner man absolutt ingenting om dens fortid, dens gener og eventuelle helseproblemer den måtte ha i sin historie/familiebakgrunn. En seriøs oppdretter, uansett i hvor stor eller liten skala man driver med avl, bør alltid tilby sine kunder stamtavle til valpen, en skriftlig kvittering for kjøpet og en kjøpskontrakt. NIF har laget en kontrakt (finnes i permen) som alle, både kjøpere og selgere, kan bruke fritt. Noen oppdrettere har laget egne kjøpskontrakter. Det viktigste med en slik kontrakt er, etter NIFs syn, at den skal garantere at valpen er fri for innavl og ikke har noen fysiske/mentale feil. En slik garanti bør gjelde i minst ett år. Kjøper du ilder privat og oppdretter ikke tilbyr en slik kontrakt, bør du som kunde be om å få en. NIFs kontrakt inneholder restriksjoner; valpen skal kastreres/steriliseres innen den er 8 måneder gammel dersom den ikke selges til en annen oppdretter. Dette er for å sikre seg at ikke personer uten nok kunnskap begynner å avle på denne ilderen senere. Det blir hovedsakelig du som oppdretter som må vurdere om kunden er "skikket" til å avle videre på en av dine valper. Det er ikke meningen at NIF skal løpe rundt å leke "politi" her, hovedansvaret er opp til hver enkelt oppdretter. Vi stiller gjerne opp med å svare på spørsmål og gi våre synspunkter og vurderinger, men til syvende og sist er det ditt ansvar.

Vi håper at alle tar dette ansvaret seriøst med tanke på kvaliteten på våres nåværende og fremtidige ilderbestand.